

QL
461
R873
ENT

Div. Insects
U. S. Nat. Mus.

XI. kötet. 1904. szeptember 7. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra.

DR. BEDŐ ALBERT. BIRO LAJOS DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA MOCSÁRY SÁNDOR

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL.

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ES CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1904.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSEGE ES KIADÓHIVATALA

IV., MOLNÁR-UTCA 24

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével. 1
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom.

<i>Hortváth Géza</i> : A rovarfajok fenekének kibelelése	133
<i>Csiki Ernő</i> : Magyarország Cerambycidai. XIII.	135
<i>Uhrýk Tivadár</i> : Herkulesfürdői kirándulásom	144
<i>Csiki Ernő</i> : Adatok Szerbia bogárfaunájához	147

Különfélék.

<i>Uhrýk Géza</i> : Boarmia umbraria Hb. újabb előfordulása hazánkban	149
<i>Csiki Ernő</i> : Elhunyt bogarászok	149
» » Uj entomologiai múzeum	150

Irodalom:

Ganglbauer, Die Käfer von Mitteleuropa. IV. 1. — Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	151
Apfelbeck, Die Käferfauna der Balkanhalbinsel. Bd. I. Caraboidea. — Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	152
Attems, Neue palaearktische Myriopoden nebst Beiträgen zur Kenntniss einiger alten Arten. — Ismerteti <i>Csiki Ernő</i>	154

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII., Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901. és 1902-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I kötet 10 kor., II kötet 6 kor., Az I. és III. kötetet készpénzben visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiad hivatalunkhoz (IV., Molnár-utca 24.) címzendők.

Bogárgyűjtőknek!

Matusovits Péter szabadalmazott bogár-praeeparáló folyadék, mely megóvj a bogarakat a megbűdösödéstől, penészedéstől és főbb ízében hajlíthatókká teszi, (az 1892. évi pozsonyi kiállításon arany éremmel kitüntetve) kapható Budapesten, IV. ker., Múzeum-körút 7., Lux Mihály drogua-üzletében 2 koronás, 3 kor. 80 filléres és 9 kor. 40 filléres palaczkokban.

A rovarfiókok fenekének kibélelése.

Irta *Dr. Horváth Géza.*

Most, mikor a rovargyűjtési időszak már végefelé közeledik, a rovarászok nagy része bizonyára arról gondoskodik, hogy a tavaszi és nyári hónapokban gyűjtött s kellően kipreparált zsákmányt a legalkalmasabb módon elhelyezze és minden romlástól megóvja. A legfontosabb szerepük van ebben azoknak a dobozoknak és fiókoknak, a melyekbe a rovarász gyűjteményét akár ideiglenesen, akár véglegesen elhelyezi. Alkalmoszerűnek gondolom azért e helyen a rovarfiókok berendezéséről és különösen kibélelésükről egyet-mást elmondani.

A rovarfiókok jóságának és használhatóságának egyik lényeges főfeltétele — a lehetőleg légmentes elzáráson kívül — abban áll, hogy fenekük a rovartűk beszúrására teljesen alkalmas és czélszerű legyen. A rovarfiók fenekének olyannak kell lenni, hogy abba rovartűt könnyen beszúrhassunk és hogy e mellett a rovartű egész biztosan megállhasson a helyén.

Régebben, amikor a rovarok feltűzéséhez általában csak vastag tűket használtak, elegendőnek tartották, hogy a rovarfiók feneké puha fából (fenyőfából, nyárfából stb.) készüljön; a rovarokat egyenesen a fába tűzték. Így a M. Nemzeti Múzeum birtokában levő Treitschke-féle klasszikus lepkegyűjtemény is egyszerűen nyárfa fenekű fiókokba volt tűzve.*)

A vékonyabb és finomabb rovartűk használatánál mindinkább kitűnt, hogy a rovarfiókok fenekét valami puhább anyaggal kell kibélelni. A választás mindjárt a parafára esett. Csakhogy a parafát akkoriban még nem lehetett lemezekben kapni, de meg nagyon drága is volt. Azért sokan úgy segítettek magukon, hogy elhasznált parafadugókat apró darabokra vagdaltak és e darabkákat bizonyos sorrendben és távolságban a fiókok vagy dobozok fenekére ragasztották: a rovarokat aztán a beragasztott parafadarabkákra szűrták.

*) A Treitschke-féle lepkegyűjtemény még most is Treitschke eredeti szekrényében van elhelyezve. A szekrényen utólag csak annyi változás történt, hogy a fiókok feneké parafalemezekkel lett kibélelve.

Ez bizony nem volt sem szép, sem czélszerű. Azért, amikor a parafa vékonyabb lemezekben is kapható lett, mindenki, aki csak tehette, rovarfiókjait evvel a kítűnő anyaggal igyekezett kibéleltetni.

A parafának csak egy nagy hibája volt és van, t. i. drágasága. Ez oknál fogva a rovarászok köreiben mindig élénk volt a törekvés, a drága parafát valami más olcsóbb anyaggal helyettesíteni.

Nem emlékszem meg bővebben azokról a kezdetleges berendezésekről, amelyeket egyes kezdő rovarászoknál láttam, akik nádat, kukoricza- vagy cziuokszárat stb. használtak. Láttam egy uj-kaledoniai francia misszionárius, Montrouzier, eredeti rovardobozait, a melyeknek fenekét több rétegbe fektetett pálmalevelek borították.

Voltak, akik bodza- vagy napraforgóbélhez folyamodtak, de ez túlságos puhasága miatt nem válik be.

Azok közül az anyagok közül, melyek a parafa jó tulajdonságait legjobban megközelítették s amelyek e miatt és olcsóságuk miatt általánosabban használtaknak, a következőket említhetem:

1. *Nemez-papiros*. Németországban „Insectenpappe“ név alatt a nemez-papiros bizonyos vastag fajtáját gyártják, mely — ha elég puha — a rovarfiókok kibélelésére jól beválik. Csak az a baj, hogy ilyen puha minőségben ritkán kapható. Rendesen oly kemény, hogy még a vastagabb rovartüket is csak fogóval lehet a kellő mélységig belészúrni.

2. A *turfa*, lemezekbe préselve elég puha és olcsó anyag, de megvannak a rossz oldalai, hogy nem elég rugalmas, a belészúrt lyukakból porzik és hogy a rovartüket idővel többé-kevésbé megtámadja.

3. A *parafa-linoleum*, mely parafapor és kaucsuk keverékéből áll, újabb időben rovarfiókok bélelésére is ajánlatik. Egyes külföldi rovarászok igen meg vannak vele elégedve. De én nem tartom czélszerűnek, mert túlságosan kemény, a kaucsuk pedig tapasztalás szerint a tüket előbb-utóbb megtámadja.

4. Az *agave-bél*, mely leginkább a francia rovarászok körében van elterjedve, legjobban megközelíti a parafa jó tulajdonságait. De nagyon hygroszkopikus levén, oly helyiségekben, melyek csak némileg is nyirkosak, nem igen felel meg, mert a belészúrt tük megrozsdásodnak.

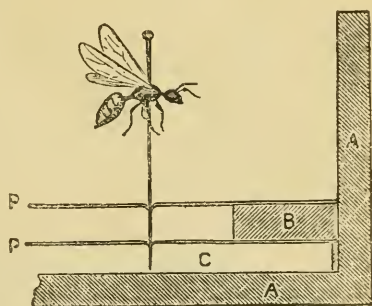
Mint ebből láthatjuk, mind ezek közül az anyagok közül egyik sem vetekedhetik a parafával. A parafa magában egyesíti mindazokat a jó tulajdonságokat, a melyeket a rovarász megkíván. Ugyanis elég puha, elég rugalmas, nem hygroszkopikus, nem porzik, a tüket

nem támadja meg. Egyetlen rossz oldala, mint már említettem, az, hogy a többi anyagoknál aránylag drágább. Mindamellett mégis csak azt tanácsolhatom, hogy a rovarász, aki gyűjteményét igazán szereti és becsüli, ne sajnálja a több költséget és lássa el mindazokat a fiókokat vagy dobozokat, melyek gyűjteménye állandó megőrzésére szolgálnak, parafafenékkal.

Azokat a dobozokat azonban, melyekben a rovarok csak ideiglenesen állanak, kibéleltetheti akármelyik fennebb említett anyaggal.

Mindezeket a bélelésre használt anyagokat, épp úgy mint a parafát is, a fiók fenekén fehér fényezett papirossal kell bevonni. A papiros egész simán és egyenletesen legyen leragasztva.

Befejezésül bemutatok még egy igen olcsó és egyszerű bélelési módot, melyet E. S. Morse amerikai rovarász eszelt ki. A rovarfiók fenekének bélése ennél — mint az ide mellékelt ábrán látható — egyszerűen két papiroslapból (*pp*) áll, mely feszesen egy a rovarfiók (*A*) fenekére helyezett fakeret (*B*) felső és alsó lapjára van ragasztva. A fakeretnek, mely a rovarfiókból bármikor kiemel-

hető, alól kiálló pereme van, úgy hogy az alsó papiroslap és a fiók fenéke között még üres tér (*C*) marad. Ezt a berendezést, melyet eddig csupán a flórenczi múzeumban láttam gyakorlatilag alkalmazva, a rovarok ideiglenes elhelyezésére elég czélszerűnek tartom, de állandó gyűjtemény számára még sem ajánlhatnám, egyebek között már csak azért sem, mert a papiroslap véletlen beszakadása könnyen egész csomó rovar pusztulását okozhatja.

Magyarország Cerambycidai.

Irta Csiki Ernő.

XIII.

55. nem: **Purpuricenus Serv.**

1. Az előtor közepe előtt két kerek, bársonyszerűen szőrös fekete folt van. Fekete, előtora és szárnyfedői sárgás-vörösek, fekete mustrázattal. Az előtoron a két bársonyszerűen

szőrös folton kívül a közepén egy kisebb, a tövén pedig még két nagyobb fekete folt van. A szárnyfedők tövén széles, kétoldalt a váldudorig terjedő csík van, mely hátul kétoldalt ék alakjában kimetszett; a szárnyfedők hátsó felét egy kétoldalt mélyen kimetszett és igen változó alakú fekete folt díszíti, ez a varraton többnyire összefügg az elülső csíkkal. Hossza 14—20 mm. — Előfordul Görögországban, Syriában és nálunk Dalmáciában.

1. dalmatinus Sturm.

— Az előtoron bársonyszerű fekete foltok nélkül... 2.

2. A szárnyfedők fekete foltja a közepén kezdődik és a csúcsig terjed, itt kiszélesedett. Fekete, az előtor és a szárnyfedők czinóbervörösek fekete rajzzal. A csápízek vékonyak, a hím csápjá kétszer oly hosszú, a nőstényé hosszabb a testnél. Felülete ránczolja pontozott, a pontokban fekete szőrökkel. Hossza 12—20 mm. — Hazánkon kívül előfordul Francia-, Török- és Görögországban, Montenegróban (Danilo-grad), Kis-Ázsiában és Syriában.

(*punctiger* Apfb.) ... 2. **budensis** Goeze.

Változatai:

a) Az előtor fekete, kétoldalt kisebb-nagyobb vörös folttal. — Termőhelyei: I. Budapest, Csepel, Szigetcsép, Péczel, Isaszegh, Csömör, Dabas, Duna-Haraszti; IV. Mád; VI. Fibis, Tenesvár; VII. Raduč; VIII. Carlopago, Fiume; IX. Almissa. **budensis** (törzsalak).

b. Az előtor vörös csak hátul fekete vagy ritkan egészen vörös. — Termőhelyei: I. Budapest, Csepel, Szigetcsép, Péczel, Csömör, Duna-Haraszti; II. Simontornya; IV. Tarczal; VIII. Sveti-Juraj. Előfordul azonkívül Törökországban, Syriában és a Kaukázusban. ... **ab. hungaricus** Hrbst.

c. Az előtor egészen fekete. — Termőhelyei: I. Kalocsa, Péczel; VIII. Sveti-Juraj. (*Koehleri* Oliv.) **ab. affinis** Brull.

— A szárnyfedők fekete foltja eliptikus és a csúcsot sohse éri el. ... 3.

3. Az előtor két oldalán erőteljes hegyes foggal. Az állat teste széles és lapos. Fekete; az előtor fekete, némelykor azonban elül vörös vagy kétoldalt vörös folttal; a szárnyfedők vörösek a varraton tojásforma közös fekete folttal, ennek alakja és kiterjedése változó. A törzsalaknál a szárnyfedők fekete foltja a közepén van elhelyezve, a paizsocskát

és a csücsot nem éri el. Hossza 13—24 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában és a Kaukázusban; hazánkban elterjedt faj, de sehol sem nagyon gyakori. (*Meuctriesi* Motsch., *Koehleri* Muls.) --- --- --- **3. Kaehleri Linn.**

Változatai:

a. A szárnyfedők fekete foltja a paizsocskáig terjed, tehát eléri azok tövét — Olaszországban, Szicíliában. Görögországban (Olympus) és Kis-Ázsiában (Brussa) fordul elő, Termőhelyei: VI. Herkulesfürdő; VII. Bukova-Kusa, Raduč, Konjsko; VIII. Fiume, Carlopago, Buccari, Novi; X. Bosznia. (*Boryi* Brull.)

ab. cincus Villa

b. A szárnyfedők fekete foltja kicsiny, a varraton kettéválasztott. — Termőhelye: Mindszent (Győr m.)

(*bilineatus* Muls.) --- --- --- **ab. bipunctatus Villa**

— Az előtor két oldalán kis fogacskával vagy dudorral. Az állat teste hosszúkás és domború. Fekete, a szárnyfedők czinóbervörösek egy hosszúkás tojásforma fekete folttal, mely a paizsocskánál kezdődik és jóval a csücs előtt végződik. Az előtor vörös, hátul fekete csikkal vagy ritkán fekete, kétoldalt vörös folttal. Hossza 12—18 mm. — Dél-Franciaországban, Stájerországban és hazánk déli részében fordul elő; termőhelyei: I. Csömör; VI. Bázias, Herkulesfürdő; VII. Velebit (Konjsko, Klariče vac.); IX. Dalmácia; X. Bosznia. --- --- --- **4. globulicolis Muls.**

56. nem: **Clytus Laich., Ganglb.**

1. A csápízek a harmadik vagy a hatodik íztől kezdve hátul kikanyarítottak, kétoldalt kihúzott szögletekkel. — 1 alnem: **Plagionotus Muls.** (*Platynotus* Muls., *Echinocerus* Muls.) 2.
- A csápízek a csücsön egyenesen lemetsették, oldalt kerékített szögletekkel. --- --- --- 4.
2. Az előtor szélesebb mint hosszú (1,3 : 1), a csápok vastagabbak. A czombok alsó felületükön szőrösek. --- --- 3.
- Az előtor olyan széles mint hosszú. Fekete, sárga szőrök által képezett csikkokkal. Az előtor elülső és hátsó széle és a szárnyfedőkön négy harántcsík és a csücs zöldes-sárga v. fehéres-sárga. A szárnyfedők első csíkja foltszerű és a paizsocskáig terjed. A fej és a test alsó része szintén sűrűn sárga szőrözettel fedett. A csápok és lábak sárgás-vörösek, a czombok sötétebbek, a középső és hátsó

czombok alul hosszú elálló szőrök nélkül. Hossza 8—16 mm. — Előfordul Európában és a Kaukázusban, nálunk közönséges. (*fasciatus* Hbst., *aulicus* Laich., *indicus* Gmel) --- --- --- --- --- --- --- --- --- **3. floralis** Pall.
Változatai:

a) A csápok első íze feketés. — Előfordul hazánkban a törzsfaj társaságában és annál gyakoribb; azonkívül Franciaországban, Közép-Europában és Oláhországban (Bukarest) elterjedt változat.

ab. basicornis Reitt.

b) A szárnyfedők második és harmadik harántcsíkja a varrat és az oldalszél mellett összefolyik, úgy hogy némelykor csak egy apró folt vagy pontocska marad meg a fekete csíkból. — Főleg Dél-Oroszországban fordul elő, de hazánk középső részében is található; termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Isaszegh, Peszér, K.-Kartal. --- --- --- --- --- --- --- **ab. abruptus** Kr.

3. A szárnyfedők tövén levő csík keskeny és egyenes, e csík és a következő között a varrat mellett nincs sárga folt. Sötét-barna, a szárnyfedők töve, a csápok és a lábak sárgás-barnák. Az előtor elülső széle és egy harántcsík, a szárnyfedőkön négy harántcsík és a csúcs, a fejen három harántcsík és a test alul sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők hátsó csíkjai szélesek és a varrat és oldalszél mellett egymással és a csúcson levő nagy foltal többé-kevésbbé összekötöttek. Hossza 13—17 mm. — Előfordul egész Európában, nálunk tölgyesekben nem ritka. (*Convertinii* Petagn., *rufescens* Pic) --- --- --- --- --- **I. detritus** Linn.

— A szárnyfedők első harántcsíkja mindegyik oldalon csak egy folt alakjában van jelen, e között és a következő harántcsík között a varraton még egy folt van. Barnás-fekete, három harántcsík a fejen, az előtor elülső széle és két harántfolt a közepén, a paizsocska, a szárnyfedőkön az említett foltok, három keskeny harántcsík, a csúcs, egy hosszúkás folt a vállbütök alatt, a mellvég belső oldalmezeje és a haslemezek hátsó széle sűrűn sárga szőrözettel fedett. A csápok és lábak sárgás-vörösek, az elülső és középső czombok bunkója feketés. Hossza 10—22 mm. Előfordul Európában, a Kaukázusban és Syriában; nálunk közönséges. (*lunatus* Fabr., *salicis* Schr.)

2. arcuatus Linn.

Változatai:

- a) A szárnyfedők első harántcsíkja kettéosztott, tehát mindegyik szárnyfedőn két folt alakjában van jelen. — Termőhelyei: I. Budapest, Kalocsa. II. Parád, Mátra, V. Szent-Erzsébet (*interruptus* Mors.)

ab. *Reichei* Thoms.

- b) A szárnyfedőkön a paizsocska mögötti sárga folt hosszúkás és összefüggésben van az első harántcsíkkal. — Termőhelyei: I. Budapest, Kalocsa, V. Szent-Erzsébet. ab. *connatus* Mors.

- c) A szárnyfedők paizsocska-mögötti sárga foltja az első harántcsíkkal és az utolsó harántcsík a csücsfolttal a varrat mellett végig húzódó sávval van összeköttetésben. — Termőhelyei: VI. Herkulesfürdő, VII. Horvátország. ab. *apicalis* Hampe.

4. A csápok kilenczedik íze rövidebb a negyediknél. 5.

— A kilenczedik csápíz olyan hosszú mint a negyedik. —

6. alnem: **Caloclytus Fairm.** (*Isotomus* Muls.) — Fekete vagy barnás-fekete, a csápok és lábak sárgás-vörösek, a czombok bunkója sötétebb. Az előtoron egy hosszanti középsáv és kétoldalt egy-egy folt, a paizsocska, a szárnyfedőkön egy-egy folt a vállbütykön innen, egy a paizsocska mögött, egy az oldalszél mellett, a csücs és két harántcsík fehér. Alul a melloldalak felső része és a haslemezek hátulsó széle fehér. Hossza 11–20 mm — Előfordul Közép-Europában, Görögországban és Dél-Oroszországban. Termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Kalocsa, Mezőkovácsháza, Debreczen, Nagyvárad, Székelyvíd; II. Keszthely, Pécs; IV. Bártfa, S.-A.⁴Ujhely, Tolcsva, Tokaj, Mád, Bérégszász, Mármharossziget, Szaploneza; V. Tasnád, Vizakna, Gyógyfürdő, Dícsőszentmárton, Gyulafehérvár, Hátszeg, Szászsebes, Nagydísznód (Götzenberg), Nagyszében, Kerczihegység, Brassó, Medgyes, Segesvár, Szászrégen, Deés, Mezőzáh; VI. Temesvár, Csenej, Herkulesfürdő; VIII. Fiume, Carlopago, X. Bosznia. (*semipunctatus* Fabr.) 21. *speciosus* Schneip.

Változatai:

- Némevkor a szárnyfedőket szürkés-fehér szőrözlet fedi úgy, hogy a fehér mustrázat elmosódott. — Termőhelyei: VII. Velebit; IX. Zara. (*Ganglbaueri* Pad. i. 1., *Dobiaschi* J. Müll. i. 1.) var. *Ganglbaueri* Pic.

5. A homlok két oldalán a szemektől a felső állkapcsokig élesen kiemelkedő lézczzel. — 2. alnem : **Xylotrechus Chevr.** 6.
 — A homlok kétoldalán a szemek és a felső állkapcsok töve között kiemelkedő lécz nélkül. 10.
6. A mellvég külső oldallemeze nem egészen kétszer oly hosszú mint széles. Az előtoron a szőrök hosszanti sávokká tömörülnek. 7.
 — A mellvég külső oldallemeze nem egészen kétszernél hosszabb mint széles. Az előtoron csak elül és hátul van egy a középén megszakított harántsáv. 8.
7. Feketés-barna vagy barna, a szürkés- vagy sárgás-fehér szőrözet az előtoron négy hosszanti sáv, a szárnyfedőkön pedig két, többé-kevésbé zezugos harántcsík alakjában tömörül. Hossza 12 --17 mm. — Előfordul Európában és Szibériában, nálunk közönséges (*liciatius* L., *hafniensis* F., *confusus* Hbst., *longipes* Vill., *atomarius* F., *Oo* Schrnk., *maculatus* Gm., *subuniiformis* Pic). **4 rusticus** Linn.
 Fekete vagy feketés-barna, az előtoron a négy többé-kevésbé megszakított sáv és a szárnyfedők zezugos csíkjai között levő foltok sárgák. Hossza 13—19 mm. — Előfordul Finnországban, Norvégiában, Kelet-Poroszországban, Sziléziában, Csehországban, Tirolban és Dél-Szibériában : hazánkban e ritka fajt eddig csak Tusnádról ismerjük ¹⁾. (*adpersus* Gebl., *Moëi* Thoms.) **5. pantherinus** Sav.
8. A homlok közepén egy kétélű kiemelkedéssel, a szárnyfedők második harántcsíkja eléri a paizsocskát, a harmadik csík harántos 9.
 — A homlok közepén nincs kiemelkedés, a szárnyfedők második harántcsíkja nem éri el a paizsocskát, a harmadik csík rézsutos, a váll csíkja rézsutos és pontszerű. A csápok sárgás-barnák, a lábak sárgák sötétebb czombokkal. Hossza 8—10 mm. — Előfordul Európában, a Kaukázusban és Algírban, nálunk ritka : I. Budapest, Péczel, Gödöllő, Debreczen, IV. S.-A.-Ujhely, Sárospatak, Tolesva, V. Lompért. Keresztényhavas, Brassó. (*hieroglyphicus* Drap.)
- 8. antilope** Zett.
9. A homlok hosszanti léczei a középső éles és erős kiemelkedés és a szemek között vannak. A csápok és a lábak feketék. A szárnyfedők vállcsíkja kissé ferde, a második

*) Lásd : Rovartani Lapok. IX. 1902. 107. 1.

csík hátul szögletes, a szárnyfedők csúcsa egyenesen le-
metszett, a külső szögletek tompák. Hossza 13—17 mm.

— Előfordul Szibériában, Orosz- és Németországban és
nálunk Boszniában. (*angulosus* Motsch.) **6. ibex** Gebl.

- A homlok hosszanti léczei közvetlenül a szemek mellett
vannak, a középső kiemelkedés lapos. A szárnyfedők a
csúcson lemeteszettek és kissé öblösek, a külső szögletek
élesek, a vállcsík harántos, a második csík hátul kerekített.
A csápok és a lábak sárgák, a czombok többnyire sötétek.
Hossza 9—12 mm. — Előfordul Európában, a Kaukázusban és
Syriában. nálunk ritka. Termőhelyei: II. N.-Vázsony, IV. Sátoraljauhely, V. Hátszeg, Szebenihegység,
VII. Velebit. (*arietis* F. nec. L.) **7. arvicola** Ol.

10. A paizsocska harántos... .. **11.**

- A paizsocska háromszögű, mellette a szárnyfedők tövén
dudorszerű kiemelkedéssel — 5. alnem: **Cyrtoclytus**
Ganglb. — Feketés-barna, a csápok, a lábszárok és a
lábfej sárgászörösek. A fej hátulsó széle, két sáv a hom-
lokon, az előtor köröskörül, a paizsocska, a szárnyfedőkön
három csík, egy rövid szegélyszáv és a csúcs, a mellközép
és mellvég külső oldallemezei, a mellvég és a haslemezek
hátsó széle sűrűn sárgás-fehér vagy sárga szőrökkel
fedett. A szárnyfedők első csíkja íves és a paizsocskától
az oldalszélhez ferdén hátrafelé, a második csík vasta-
gabb és szintén ferdén az oldalszél felé irányult, de
azt nem éri el, a harmadik csík a legszélesebb és kissé
íves harántcsíkot képez. Hossza 10—14 mm. — Elő-
fordul az Alpesebben, Franciaországban és Szibériában;
nálunk is elég ritka. Termőhelyei: III. Vrátna-völgy; IV.
Nagybocskó, Mármaros; V. Kolozsvár, Tihucza, Keresz-
tényhavas, Zernest, Kerczihegység, Lotrioravölgy, Czód-
völgy, Nagyszeben, Nagycsúr Zsyl-völgy; VI. Temesvár,
Herkulesfürdő, Korniaréva. **20 capra** Germ.

11. A mellvég külső oldallemeze két és félszer, egész
háromszor oly hosszú mint széles. A homlokon a
csápok töve mellett kis léczszerű kiemelkedéssel. — 3 al-
nem: **Clytus** s. str. (*Sphigestes* Chev.) **12.**

- A mellvég külső oldallemeze négyszer oly hosszú mint
széles. A homlokon a csápok töve mellett sincs kiemel-
kedő lécz. — 4. alnem: **Clytanthus** Thoms. (*Anthoboscus*
Chevr.) **15.**

12. Az előtoron és a szárnyfedőkön felálló szőrök nélkül. Barnás-fekete, a csápok, a tapogatók, a lábak és egy harántcsík a szárnyfedők tövén sárgás-vörös, a czombok bunkója feketés. A homlok kétoldalt a szemek mellett, az előtor elülső szélének két oldala és két folt a tövén és négy csík a szárnyfedőkön sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők első csíkja rövid és részutos, a második íves és előre a varrat mellett a paizsocskáig terjed, a harmadik és negyedik íves és részutos. Hossza 10—16 mm. — Előfordul Közép-Európában; nálunk ritka. Termőhelyei: I. Budapest, Péczel, Isaszegh, Kalocsa, Debreczen, Nagyvárad; V. Nagyszeben, Szászuifalu, Szászrégen, Fancsal. (*mucronatus* Lap. & Gory, *Kelchii* Bach.) ... **9. tropicus Panz.**
- Az előtoron és a szárnyfedők tövén hosszú felálló szőrökkel 13.
13. Felül fénytelen, finoman és sűrűn pontozott, testhez simuló finom szőrözettel fedett. A mellvég külső oldalmezének csak a hátsó fele sárga szőrökkel fedett. 14.
- Felül fénylő, erőteljesen pontozott, a fekete helyeken kissé felálló szőrökkel fedett. A mellvég külső oldalmeze egészen sárga szőrökkel fedett. Feketés-barna, az előtor elülső széle és hátul kétoldalt, a paizsocska és három csík a szárnyfedőkön sárgás-fehér vagy sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők első csíkja rövid és részutos. A lábak, különösen a czombok feketés-barnák. Hossza 6—10 mm. — Előfordul Europa középső és déli részében, a Kaukázusban és Kisázsziában. Nálunk nem ritka. (*Bellieri* Gaut., *gazella* Muls.) **12. rhamni Germ.**
- Változata:
- Gyakran a lábak egészen sárgás-vörösek. — Előfordul a törzsfaj társaságában. **ab. temesiensis Germ.**
14. A csápok a végük felé vastagodók, a hatodik íztől kezdve feketék vagy sötétedők. Barnás-fekete, a lábak sárgás-vörösek, az első és középső czombok némelykor sötétebbek. Az előtor elülső és hátsó széle, a paizsocska, a szárnyfedőkön három csík és a csúcs sárga szőrökkel fedett. Az első csík egyenes és haránt futó. Hossza 6—15 mm. — Előfordul Európában és a Kaukázusban, nálunk közönséges (*quadri-fasciatus* De Geer, *gazella* Fabr.)
- 10. arietis Linn.**
- A csápok a végük felé nem vastagodók, egyszínű sárgás-

vörösek. A sárga mustrázat olyan mint a *Cl. arictis*-é (leírását lásd ottan), a vállmögötti első csík azonban rézsutos. Hossza 7—14 mm — Előfordul Közép-Europában, nálunk elég ritka. Termőhelyei: III. Tátrafüred, Thurzófüred, Szmrkovicza-hegy (Liptó m.); IV Bártfa; V. Szebenhegy-ség (Sánta völgye), Papolcz, Keresztényhavas; VI. Oravicza.

11. lama Muls.

15. A test felülete sárga vagy sárgás-zöld szőrözettel sűrűn fedett, a szárnyfedőkön fekete csíkokkal vagy foltokkal 16.

— A szárnyfedők feketék, fehér vagy szürkés-fehér csíkokkal --- --- --- --- --- --- --- --- --- 18.

16. A szárnyfedők fekete harántcsíkokkal, a melyek a varraton találkoznak. Fekete, sűrűn sárga szőrökkel fedett, egy harántcsík az előtoron, egy hátul nyitott gyűrű és két harántcsík a szárnyfedőkön fekete. Hossza 9—14 mm. — Előfordul Europában és a Kaukázusban, nálunk közönséges. (*verbasci* Linn., *Bed.*, *nigrofasciatus* Goeze., *ornatus* Herbst, *gammoides* Fourer., *C-duplex* Scop., *strigosus* Gmel.) --- --- --- --- --- --- --- --- --- 13. **varius** Müll.

— A szárnyfedőkön fekete foltokkal vagy a varraton megszakított harántcsíkokkal --- --- --- --- --- --- --- --- --- 17.

17. Fekete, felül és alul zöldes-sárga szőrözettel sűrűn fedett, egy nagyobb folt az előtor korongján és két kisebb kétoldalt előtte, a szárnyfedőkön egy hosszúkás válfolt, egy C alakú folt a tövükön és két a varratot és az oldalszél el nem érő harántcsík fekete. Hossza 10—15 mm. — Előfordul Europában, Szibériában és Kis-Ázsiában, nálunk közönséges. (*verbasci* F., *sulphureus* Schaum)

14. Herbsti Brahm.

— Fekete, felül sűrű sárga vagy sárgás-zöld molyhos szőrözettel fedett, az előtoron fekete folt nélkül, a szárnyfedőkön egy apró válfolt és három folt a varrat közelében hosszában elhelyezve, fekete és csupasz. Alul gyéren szőrös. Hossza 12—16 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Europában, nálunk ritka. Termőhelyei: VI. Orsova; VII. Carlologo. (*villosus* Fourer., *quadripunctatus* Fabr., *sempunctatus* Oliv.) --- --- --- --- --- --- --- --- --- 15. **glabromaculatus** Goeze.

18. Az előtor vörös --- --- --- --- --- --- --- --- --- 19.

— Az előtor fekete --- --- --- --- --- --- --- --- --- 20.

19. Az előtoron és a szárnyfedők tövén hosszú felálló szőrökkel. Fekete, előtora vörös, a szárnyfedőkön szürkés-

fehér szőrök két harántcsík és a csücsfolt alakjában elhelyezettek. A szárnyfedők második csíkja egyenes. Hossza 6–10 mm. — Előfordul Magyarországon; termőhelyei: Budapest, Budafok. (*nigripes* Ganglb. nec Brull.)

16. *hungaricus* Seidl.

- Az előtor szőrös, de a szőrök testhez simulók, alig felállók, a szárnyfedők tövén felálló szőrök nélkül. Színe és mustrázata olyan, mint az előbbi fajé, de a szárnyfedők második csíkja széles, elül kerekített. Hossza 8–14 mm. — Előfordul Közép- és Dél-Európában, nálunk helyenként nem ritka. Termőhelyei: I. Péczel, Kecskemét; VI. Gerebencz, Deliblát; VII. Vrdnik. (*aegyptiacus* F.)

17. *trifasciatus* Fabr.

20. A vállon nincs fehér folt. Fekete, az előtor hátsó szegélye, a paizsocska, a szárnyfedőkön két keskeny íves csík és a csücs, a melloldalak és az első haslemezek hátsó széle fehér-szőrös. Hossza 6–10 mm. — Előfordul Európa déli felében és a Kaukázusban, nálunk közönséges (*mussilien* L., *lineola* Scop., *achilleae* Brhm., *corsicus* Chevr.).

18. *sartor* Müll.

- A vállon rézsütös fehér folttal. Fekete, az előtoron elmosódott, elül kikerekített szürkés harántcsíkkal, a szárnyfedőkön a vállfolt, egy a paizsocskától hátra és kifelé kanyadó íves sáv, egy a varratnál széles és kifelé keskenyedő harántcsík és a csücs szürkés-fehér szőrökkel fedett. Hossza 8–12 mm. — Előfordul Európában és a Kaukázusban, nálunk közönséges (*plebejus* F., *leucozonias* Gmel., *funebri* Laich., *lama* Schrnok., *cordiger* Arag., *lambda* Fauv.).

19. *figuratus* Scop.

Herkulesfürdői kirándulásom

Irta: Uhrýk Tivadar.

Az ezidei nyár folyamán két hétre lerándultam Herkulesfürdőre, e gyönyörű fekvésű, páratlan szépségű és rendkívül gazdag rovarvilággal dicsekedő helyre. Nemcsak a magyar rovarászok keresik fel e helyet majdnem egy évszáz óta, hanem a külföldiek is mind jobban látogatnak ide. Herkulesfürdő ennél fogva a jól felkutatott vidékekhez tartozik, új felfedezésre reményt nem ígér. És

mégis a legjobban felkutatott helyek is mindig szolgálnak újabb és újabb nevezetességekkel. Magam is hat olyan fajt gyűjtöttem, mely hazánkból nem, vagy közelebbi termőhely nélkül volt ismeretes, mint az *Amphipyra micans* Led., *Lobophora Sabinata* Hg., *Acalla cristana ab. spadiceana* Hw., *Pleurota Schlaegeriella* Z., *Coleophora ochrea* Hw. és *Nemotois Pfeifferellus* Hb.

Herkulesfürdő környékén a következő lepkéket gyűjtöttem:

Colias hyale L., *edusa* H.

Limenitis Camilla Schiff., *Sibilla* L., *Neptis aceris* Lepechin, *Lucilla* F., *Polygonia c album* L., *Melitaea Phoebe* Knoch., *did. v. alpina* Stgr., *v. occidentalis* Stgr., *trinia*, Schiff., *Erebia melas* Hbst., *v. hungarica* Obth. (Különös, hogy ezen ritka *Erebia*-fajnak majdnem csak minden második példánya volt használható, a ♀-ek pedig kivétel nélkül kopottak és hibásak voltak, daczára annak, hogy röpkülési idejük elején jártam ott), *aethiops*, Esp., *v. leucotaenia* Stgr., *Pararge aegeria* L., *Epinephele* *Tithonus* L.

Nemeobius Lucina L.

Zephyrus betulae L., *Chrysophanus virgaureae* L., *Thersamon* Esp., *Lycaena argiades ab. coretas* O., *ab. decolorata* Stgr., *Orion* Pall., *Cyllarus* Rott., *Arion* L

Adopea Acteon Rott. (már csak igen rossz példányok voltak). *Hesperia Alveus* Hb.

Smerinthus ocellata L., *Hyloicus pinastris* L.

Cerura bifida Hb., *Spatalia argentina* Schiff.

Lymantria monacha L.

Drepana harpagula Esp., *binaria* Hufn., *cultraria* F.

Acronicta lep. v. bradyporina Tr., *aceris* L., *Cranio-phora ligustri* F., *Agrotis fimbria* L., *orbona* Hufn., *ditrpezium* Bkh., *corticea* Hb., *segetum* Schiff., *Chariptera viridana* Walch., *Callopietria Latreillei* Dup. *Polyphaenis sericata* Esp., *Leucania conigera* F. *Caradrina respersa* (S. v) Hb., *Amphipyra micans* Ld. (Ezt a csinos *Amphipyra*-t Frivaldszky óta, aki azt 1823-ban Mehádiánál gyűjtötte, hazánkban még nem fogta senki. Én Orsova közelében éjjeli fogás alkalmával gyűjtöttem), *pyramidea* L., *Eutelia adularis* Hb., *Eublemma suava* Hb., (Orsovánál az Allion hegyen gyűjtöttem. A legtöbb példány már igen kopott volt.) *Plusia festucae* L., *Grammodes algira* L., *Catocala promissa* Esp., *himenea* Schiff., *Parascotia fuliginaria* L.

Thyatira batis L.

Euchloris smaragdaria F., *Acidalia moniliata* F., *subsericeata* Hw., *obsoletaria* Rbr., *rusticata* F., *dilutaria* v. et ab. *praeustaria* Mn., *aversata* L., ab. *spoliata* Stgr., *strigilaria* Hb., *flaccidaria* Z., *Lythria purpuraria* L., *Lobophora sabinata* Hg. (Ezt az állatot Herkulesfürdón a társalgóterem villanylámpáján fogtam. Magyarországból eddigelé még nem volt ismeretes s csupán az Alpesebben, Schweizban, Bajorországban, Tirolban és Bithyniában fordul elő.) *Asthena candidata* Schiff., *Tephroclystia distinctaria* HS., *Abraxas marginata* L., *Metrocampa margaritata* L., *Ennomos quercinaria* Hufn., *Amphidasis betularia* L., *Gnophos sordaria* Thnbg., *dilucidaria* Hb.

Hylophilia prasinana L.

Nudaria mundana L., *Miliochrista miniata* Forst.

Cochlidion limacodes Hufn.

Sesia tipuliform. Cl., *vespiform.* L.

Crambus luteellus Schiff., *pinellus* L., *falsellus* Schiff., *culmellus* Z., *Ematheudes punctella* Tr., *Alispa angustella* Hb., *Salebria fusca* Hw., *Nephopteryx simitella* Zk., *Dioryctria abietella* F., *Phycita spissicella* F., *Acrobasis tumidana* Schiff., *sodalella* Z., *Rhodophaea suavella* Zk., *Endotricha flammealis* Schiff., *Eurrhyncha urticata* L., *Scoparia crataegella* Hb., *Pyrausta falcatalis* Gn., *aurata* Sc.

Acalla crist. ab. *spadiceana* Hw. (A magyar faunakatalogusban Gácsról említett *cristana* ugyanezen fajváltozathoz tartozik. A tipikus *cristana*t eddig Magyarországon nem gyűjtötte senki.)

Conchylis jucundana Dup., *Olethreutes profundana* F., *Epiblema foenella* L., *Carpocapsa pomonella* L., *grossana* Hw., *splendana* Hb.

Euteles kollarella Costa, *Pleurota schlaegeriella* Z. (Csak Wocke szerint volt a faunakatalogusba fölvéve.) *Depressaria Alstroemeriana* Cl., *Harpella forcicella* Sc.

Coleophora ochrea Hw. (Magyarországból eddig még ismeretlen volt), *onosmella* Brahm.

Scardia boletella F. (A Domogleten egy kórhadt bükkfa kérge alatt találtam). *Nemotois Pfeifferellus* Hb. (Herrich-Schäffer nyomán volt csak a faunakatalogusban felemlítve).

Adatok Szerbia bogárfaunájához.

Irta Csiki Ernő.

1.

Szerbia bogárfaunáját alig ismerjük, a bogarakra is az áll. a mit Dr. Horváth Géza a Hemiptera faunára vonatkozólag ír,*) hogy „jóval ismeretlenebb, mint akár Uj-Guinea, Madagaszkár vagy a Sandwich-szigetek e nembeli faunája.“ Az irodalomban szétszórva találunk ugyan egyes adatokat, összefoglaló, leíró, vagy akár csak enumeráló munka azonban nincs. Hopffgarten báró, Merkl, Tax, Reiser, Hilf gyűjtéseiből került néhány adat az irodalomba, a legtöbb adatot pedig Apfelbeck legujabban megjelent munkájában (Die Käferfauna der Balkanhalbinsel) találjuk, ezek azonban csak a Caraboideákra vonatkoznak.

Ezek után, azt hiszem, nem végzek felesleges munkát, ha azon bogarak jegyzékét közléteszem, melyeket Dr. Horváth Géza, a M. Nemzeti Múzeum állatiári osztályának igazgatója és Ujhelyi József segédpreparátor 1902. évi szeptember hónapban Dél-Szerbiában, főleg Nis, Pirot és Vranja vidékén gyűjtöttek.

A gyűjtött fajok száma nem nagy, ami egyrészt az őszi időszaknak, másrészt annak tulajdonítandó, hogy a bogarak csak mellékesen gyűjtettek a Hemipterák mellett, mindamellett akadt köztük néhány érdekesebb is.

* * *

A termőhelyek rövidítései a következők:

<i>B</i> = Belgrád.	<i>R</i> = Ruplje.
<i>K</i> = Kutina.	<i>SP</i> = Sv. Petka.
<i>N</i> = Niš.	<i>T</i> = Topolniza.
<i>P</i> = Pirot.	<i>Vr</i> = Vranja.

* * *

Carabus coriaceus L. var. Hopffgarteni Kr. — *R*.

C. intricatus L. — *R*.

C. Ulrichi Germ. var. **pernix** nov. var. — *R*.

Subspeciei *rhilensis* Kr. proximus; differt tamen pro-noto latiore, lateribus planis haud reflexis, margine laterali rotundato, postice non sinuato, antice posticeque aequaliter angustato et rotundato. Serbia mer.: Ruplje.

*) Dr. Horváth Géza, Szerbia Hemiptera-faunája (Annales hist. nat. Musei Nationalis Hungarici. I. 1903, p. 3-28)

C. scabriusculus Ol. var. *interruptus* Born. — *SP.*

Leïstus rufomarginatus Duft. — *R.*

Bembidium nitidulum Marsh. — *R.*

Tachys bistriatus Duft. — *P.*

Tachyta nana Gyllh. — *R.*

Trechus quadristriatus Schrnk. — *P.*

Platynus serbicus n. sp. — *R.*

Piceo-brunneus, nitidus, fronte maculis duabus distinctis rufis, margine laterali pronoti et elytrorum margine suturali lateraliq̄ue et subtus brunneo-ferrugineis, antennis, palpis pedibusque rufo-ferrugineis. Capite magno, oculis minus prominentibus. Antennarum articulo tertio quarto paulo brevior. Pronoto cordato, longitudine paulo latiore, lateribus antice rotundatis, postice ante angulos posticos obtusos profunde sinuatis, margine laterali late et fortiter reflexo, impressionibus basalibus valde profundis et ruguloso-punctatis. Elytris latitudine sesqui longioribus, convexiusculis, profunde striatis striis subtiliter punctatis, interstitiis aequalis, interstitio tertio punctis setigeris tribus instructo. Long. 9—10 mm.

Serbia mer. prope Rujlje.

Pl. scrobiculato Fabr. affinis; differt tamen corpore latiore, oculis minus prominentibus, pronoto cordato, basi angustiore, lateribus antice fortius rotundatis, postice magis sinuatis, margine laterali latiore reflexo, elytris latioribus, profunde striatis, interstitiis aequalis.

* * *

Species subgeneris *Platynus* s. str. elytrorum interstitio tertio punctis setigeris tribus instructo hoc modo disposui:

1. Niger nitidus, antennarum articulis quatuor primis nigris, basi et apice rufescentibus, pronoto transverso. (Bulgaria: Mt. Balkan) 1. *proximus* J. Friv.
- Piceo-brunneus vel obscure brunneo-ferrugineus, antennis unicoloribus rufo-ferrugineis 2.
2. Impressionibus basalibus pronoti rugoso-punctatis 3.

¹⁾ Secundum exemplaria typica in collectione Mus. Nat. Hungarici asservata, antennarum articulus tertius et quartus longitudine aequales sunt et non articulus tertius quam quarto longior ut Apfelbeck in opere suo (Die Käferfauna der Balkanhalbinsel. I, p. 289.) novissime scripsit.

— Impressionibus basalibus pronoti transverse subtiliter subrugosis, haud punctatis. (Alpes Hungariae mer. or.) --- --- --- --- --- **4. banaticus E. Frio.**

♂. Pronoto longitudine latiore, margine laterali latiore et fortius reflexo, lateribus ante angulos posticos fortiter sinuatis. Elytris latitudine sesqui longioribus, interstitiis aequilatis. (Serbia mer.: Ruplje)

2, serbicus n. sp.

— Latitudine pronoti longitudine aequalis, margine laterali angusto et minus reflexo, lateribus ante angulos posticos vix sinuatis. Elytris latitudine vix sesquitertio longioribus, interstitiis 2., 4. et 6. quam ceteris latioribus. (Alpes or., Carpathes, Penins. balcanica sept.) --- --- --- --- **3. scrobiculatus Fabr.**

P. dorsalis Pont. — R.

Calathus fuscipes Goeze — R.

C. melanocephalus L. — R.

Pterostichus (Poecilus) coerulescens L. — R.

Pt. (Pseudomaseus) nigrita F. — R.

Aba x ovalis Duft. — R.

A. carinatus Duft. — R.

Különfélék.

Boarmia umbraria Hb. újabb előfordulása hazánkban. Ifj. Friedrich Antal a pestmegyei Maglódon f. évi augusztus hó 14-én este lámpafénynél egy Boarmiát fogott, melyben a Magyarországon ritka *Boarmia umbraria* Hb. szép hím példányát ismeretem fel. A magyar fauna-katalogusban ezen faj csak Nagyváradról említetik, Staudinger és Rebel az új paläarktikus lepkekatalogusban pedig magyarországi előfordulását kérdésesnek jelzik. Hazánkban kívül ez a ritka lepke előfordul Dél-Franciaországban, Korzika szigetén, Közép- és Észak-Olaszországban, Isztriában, Görögországban, Oroszország délkeleti részében, Örményországban és Kis-Ázsiában Palesztináig.

Uhryk Géza.

Elhúnyt bogarászok. A folyó évben a coleopterologia két kiváló munkását veszítette el. Márczius 22-én Szentpéterváron elhúnyt Tichon Szergievics Tschitscherin, a világ

Carabidáinak, különösen Pterostichináinak és Harpalináinak legjobb ismerője. Tschitscherin még alig töltötte be 35. életévét (1869 szeptember 11-én született Szentpéterváron) és máris elismert szakteknitely volt. Első dolgozata 1886-ban látott napvilágot, azóta szebbnél-szebb monographiákkal, közleményekkel gazdagította a bogáraszati irodalmat. Egyes nemek monographiáján kívül a párizsi muzeum Platysmatináiról írott négy közleménye és a paläarktikus égöv Harpalini-nemeiről közzétett systematikai tanulmánya rendkívül becsesek. Tschitscherin eleinte Olgino-ban lakott és csak két évvel ezelőtt költözött végleg Szentpétervárra, a hol Semenov orosz entomologus házában talált kedvtelésének megfelelő otthont. Tschitscherin vállalkozott Biró Lajos új-guineai Carabidáinak feldolgozására is, de korai halála ebben meggátolta. — A másik elhunyt Ernst Brenske német töképezés, a ki nagy buzgalommal gyűjtötte és tanulmányozta a földkerekség Melolonthidáit, melyeknek ezidőszerint legjobb ismerője volt. Sok kisebb-nagyobb közleményen kívül legnagyobb munkája, mely nem régen nyert befejezést, „Die Serica-Arten der Erde“ cím alatt a Berliner Entomologische Zeitschriftban jelent meg.

Csiki.

Uj entomologiai muzeum A berlini „Deutsche Entomologische Gesellschaft“ elnökének Dr. G. Kraatz-nak anyagi támogatásával nevezett társaság megalapította a „Deutsches Entomologisches National Museum“-ot. A muzeum alapításának főcélja az volt, hogy a német rovarászoknak egy gyűjtemény és szakkönyvtár álljon rendelkezésre, a melyben dolgozhassanak és tanulmányaikhoz a szükséges segédeszközöket megtalálhassák. A berlini királyi természetrajzi muzeum gazdag gyűjteményéhez tudvalevőleg odaváló ember nehezen fér hozzá, a munkálkodást meg mindenféle rossz szabályrendelettel igyekeznek megnehezíteni. Eleinte Berlin városa az új „märkisches“ muzeumban helyezett kilátásba néhány szobát az entomologiai nemzeti muzeum részére. Ezen szobák azonban éppenséggel nem voltak megfelelők, azért Dr. Kraatz külön házat vásárolt, melybe az ő gyűjteményét és könyvtárát október havában fogják szállítani. Dr. Kraatz egész gyűjteményét az új muzeumnak ajándékozta, ez fogja a leendő gyűjtemény törzsét képezni. Dr. L. v. Heyden, Dr. W. Horn és Dr. Röschke pedig kötelezték magukat, hogy gyűjteményeiket szintén ide adják, de csak elhalálózásuk után. A muzeum első öre Schenkling S. hamburgi coleopterologus lesz, ki a Cleridáknak ezidőszerint a legjobb ismerője. Ha az új muzeum pénzügyi viszonyai meg fogják

engedni, a rovargyűjteményt valószínűleg a M. Nemzeti Múzeum újonnan berendezett gyűjteményének mintájára fogják berendezni.

Csiki.

Irodalom.

Ganglbauer, Ludwig. Die Käfer von Mitteleuropa. IV. Band, 1. Hälfte. Wien, 1904. (286 l. 12 fametszettel a szöveg között. — Ára 11 kor.)

Ganglbauer klasszikus munkájának 4. kötetéből megjelent az első rész, egy 18 íves kötet, mely a *Dermestidae*, *Byrrhidae*, *Nosodendridae*, *Georvssidae*, *Dryopidae*, *Heteroceridae* és *Hydrophilidae* családokat tárgyalja. Szerző a bevezető részben rendszertani tanulmányainak eredményét ismerteti, melyek alapján e munka 3. kötetében tárgyalt *Clavicornia* családsorozatot tarthatatlannak mondja és ezt a *Serricorniákkal* együtt *Diversicornia* névvel egyesíti.

A családok, nemek és fajok, úgy mint az eddigiekben, részletesen vannak leírva, minden családnál a lárvák jó jellemzését és főbb alakjaiknak sikerült rajzát találjuk.

Új család a *Nosodendridae*-család, melynek egyetlen nemét a *Nosodendron*-t eddig a *Byrrhidák* vagy *Nitidulidák*hoz sorolták Ganglbauer legelső sorban az eltérő lárvák alapján választja el az új családot.

Újdonság a 4. kötetben az új német helyesírás és a trinominális nomenklatura bevezetése. Haladásnak mondhatjuk ezekkel szemben azt, hogy a potrohszélvények szabadon fekvő háti és hasi lemezeir, a morfológusok nyomán „Tergit“ és „Sternit“ elnevezéssel jelöli.

A nagyon sok synonymiai helyesbítés mellett néhány új névvel, új nemmel és fajokkal is találkozunk.

A *Dermestidák* közül a *Dermestes tessellatus* Er. nec Fabr. új nevet (*D. Erichsoni* Ganglb.) nyert, a *Trogoderma megatomoides* Reitt. részére pedig az új *Entomotrogus* genus állított fel. A *Byrrhidák* családjában egy új déltiroli fajt (*Simplocaria nivalis*) találunk.

A *Dryopidák* között *Esolus Solarii* (Itália: Genova) és *Latelmis subopaca* új fajok, a *Hydrophilidák* között pedig *Limuebius Paganettii* (Dalmácia: Castelnuovo) új faj és *Helophorus Zoppae* var. *Pinkerii* (Alsó-Ausztria: Klosterneuburg) és *Berosus signaticollis*

byzantinus (Konstantinápoly) új fajták szerepelnek. Azt a fajt, melyet szerző (Verh. zool.-bot.-Ges. Wien, 1901, p. 323) *Hydraena monticola*-nak tartott, nem az, hanem a *Hydraena italica* egy új fajtája melyet *discreta*-nak nevez.

Hogy mennyire nincs kiéptve és nem végleges Ganglbauer új rendszere, arra legjobb példa a Hydrophilidák családja, melyet szerző annak alapján, hogy a lárvák fartoldalékokkal bírnak (mint pl. a Caraboideák és Staphylinoideáknál) úgyszólván írásközben kiveszi a Diversicorniók családsorozatából és mint új családsorozatot *Palpicornia* névvel a Staphylinoideák és Diversicorniók közé állítja.

Hazánk faunájára vonatkozólag is találunk néhány új adatot, ezek a következők: *Georyssus costatus* Cast. (Herkulesfürdő), *Ochthebius marinus pallidipennis* Cast. (Fertőtó), *Hydraena morio* Kiesw. (Hungaria, Croatia, Dalmatia) és *H. regularis* Rey (Croatia).

A kötetet úgy mint az előbbieneket mindenkinek figyelmébe ajánlhatjuk.

Csiki Ernő.

*

Apfelbeck, Viktor, Die Käferfauna der Balkanhalbinsel, nebst Berücksichtigung Klein-Asiens und der Insel Kreta. Erster Band: Familienreihe Caraboidea. Berlin, 1904. (IX. + 422 l.) Ára 18 márka.

Örvendetes jelenség, hogy újabban egyes területek faunáját tárgyaló munkák jelennek meg, melyek az illető vidékek bogárvilágának tanulmányozását nagyon megkönnyítik. Az ilyen munkák közül csak Ganglbauer nagy művét (Die Käfer von Mitteleuropa) akarom említeni, melynek kiegészítéséül most Apfelbeck a szomszédos Balkánfélsziget bogárfaunáját írja meg. Apfelbeck munkája a szó szoros értelmében vett kiegészítő része Ganglbauer könyvének; benne csak azon fajok leírását találjuk meg, a melyek Ganglbauer könyvében nincsenek meg, a többi fajnál csak azok elterjedése a Balkán-félszigeten van jelezve, mindenütt a termőhelyek pontos felsorolásával. A Balkán-félsziget területének északi határa a Duna és a Száva által képezett természetes határ, nyugaton, keleten és délen pedig a tenger. Figyelembe van véve azonkívül a görög partoktól már távol fekvő Kréta szigete is, melynek faunája a kis-ázsiaival mutat rokonságot. A Balkán-félszigeten élő bogarak a közép-európai, a pontusi és a mediterrán fauna alakjai. Apfelbeck munkájának megírásánál legelső sorban a szarajevoi múzeum gazdag anyagára támaszkodott, de tekintetbe vette több nagyobb gyűjtemény ide vonatkozó anyagát is, így a Magyar Nemzeti Múzeumét is, melynek tulajdonában Fivaldszky

Imre balkáni állatai, köztük sok typussal vannak. F r i v a l d s z k y Imre egyike az elsőknek volt, ki a Balkán-félszigeten, főleg a Balkán-hegységben, Ruméliában ésTörökországban gyűjtött és gyűjtetett, az ő nevéhez fűződik is a legszebb felfedezések egész sora.

A p f e l b e c k művében nagy gondot fordít a lokális fajták megállapítására. A trinominális nomenklatura használatával azonban több nem lokális változat is belekerült a subspecies köntösébe. Az első kötetben, mely a Caraboideákat (*Cicindelidae*, *Carabidae*, *Halipilidae*, *Hygrobiidae*, *Dytiscidae*, *Gyrinidae*, *Rhysodidae* és *Paussidae*) tárgyalja, sok érdekeset tartalmaz. Különösen egyes nemek tűnnek alapos tanulmányozásuk folytán ki. Ezek közül legelső sorban a *Molops*-nem említendő, azonkívül a *Carabus*, *Bembidium*, *Trechus*, *Zabrus* és *Brachynus* nemek. Ebben a kötetben A p f e l b e c k 2 új alnemet, 58 új fajt, 56 új alfajt és 8 új varietást ír le. A *Microlestes* nemet H o l d h a u s dolgozta fel, ő 2 új alfajt írt le. Az újdonságokon kívül 12 fajt a synonymák seregéből újra feltámasztott, azokat mint jó fajokat visszaállította, viszont 24 faj részben synonyma lett, részben alfaj és fajváltozattá lett lefokozva. Minket érdeklő faunaterületünkéből való újdonságok a következők: *Carabus croaticus Kobingeri* és var. *travnikanus* (Bosznia), *C. catenatus dinaricus* (Bosznia), *C. convexus chionophilus* (Bosznia, Hercegovina), *C. hortensis hercegovinensis* (Hercegovina), *Cychrus punctipennis Reiseri* (Hercegovina), *Leistus parvicollis bjelasnicensis* (Bosznia), *Bembidium complanatum relictum* (Bosznia), *B. normannum orientale* (Dalmácia), *Trechus bradycelloides* (Bosznia), *Tr. Kobingeri* (Bosznia), *Tr. Priapus pygmaeus* és *temporalis* (Bosznia), *Tr. bosnicus frigidus* (Bosznia), *Tr. acutangulus* és subsp. *socius* (Bosznia), *Tr. Sturanyi* (Bosznia), *Anophthalmus Styx* (Bosznia), *An. dalmatinus jablanicensis* és *Halmai*, továbbá *An. suturalis trebinjensis* és *metohiensis* (Hercegovina), *Badister gladiator* (Hercegovina, Dalmácia), *Harpalus Karamani* (Hercegovina, Dalmácia), *Stenolophus proximus ab. narentinus* (Dalmácia), *Bradycellus Ganglbaueri* (Hercegovina), *Molops obtusangulus hybridus* (Bosznia, Hercegovina), subsp. *hybridus bilekensis* és *narentinus* (Hercegovina), subsp. *Pentheri* (Hercegovina), subsp. *dinaricus* (Bosznia, Dalmácia), subsp. *mendax* (Bosznia), subsp. *vranensis* (Bosznia), *M. prenjus* (Hercegovina), *M. planipennis* (Bosznia, Dalmácia), *M. piceus mostarensis* (Hercegovina), *Pterostichus (Poecilus) Koyi dinaricus* (Bosznia), *Pt. (Poec.) Rebeli* (Hercegovina, Dalmácia), *Pt. (Lagarus) Leonisi* (Hercegovina), *Pt. oblongopunctatus bosnicus* és *Pt. angustatus v.*

octopunctatus (Bosznia), *Pt. (Argutor) convexiusculus* és *tarsalis* (Szlavonország: Pakrac), *Pt. Reiseri* v. *coarcticollis* (Bosznia), *Omphieus Apfelbecki dinaricus* (Bosznia), és subsp. *plasensis* (Herczegovina). *Laemostenus cavicola nivalis* (Bosznia), és subsp. *Gangelbaueri* (Herczegovina), *Platyderus dalmatinus nivalis* (Herczegovina), *Platynus scrobiculatus turcicus* (Bosznia), *Pl. viduus* v. *fallax* (Bosznia), *Pl. (Agonum) hypocrita* (Herczegovina, Dalmácia), *Pl. (Ag.) Holdhausi* (Szlavonország: Pakrac, Bosznia, Herczegovina, Dalmácia), *Cymindis imitatrix* (Herczegovina) és *Brachynus Gangelbaueri* (Magyarország: Szolnok, Bánság; Szlavonország: Ruma; Bosznia, Herczegovina). — Apfelbeck könyvét, eltekintve általános becsétől, különösen azért is ajánlhatom szaktársaim becses figyelmébe, mert Bosznia, Herczegovina és Dalmácia faunáját részletesen tárgyalja, ezen országokat pedig a magyar faunaterület határai közé, mint részben Magyarországhoz tartozó tartományokat, bevettük. A könyv nyomdai kiállítása csinos és a berlini Friedländer cég kiadásában jelent meg. Csiki Ernő.

Attems, Dr Karl Graf., Neue palaearktische Myriopoden nebst Beiträgen zur Kenntnis einiger alten Arten. (Archiv f. Naturg. 70. Jahrg. I. Bd. p. 179—196, Taf. IX—X.)

Számos új alnem, faj, alfaj és fajváltozat leírása. A fajok legnagyobb része Dalmáciából származik. Faunaterületünkől valók a következő újdonások: *Lithobius pusillus* nov. subsp. *denticulata* (Dalmácia: Castelnuovo), *Schendyla mediterranea* nov. subsp. *dalmatica* (Castelnuovo), *Scolioptanes acuminatus* var. *microdon* (Bosznia: Bjelašnica), *Heterolatzelia* (nov. subg. *Fagina*) *silvatica* (Bosznia: Ivan, Bjelašnica-Igman), *Pachyiulus (Hylopachyiulus* nov. subg.) *pygmaeus* (Bosznia: Banjaluka), *Julus (Leptoinlus) vagabundus* nov. subsp. *croaticus* (Zágráb: Slème hegy), *Julus (Leptoinlus) Deubeli* nov. subsp. *korongisius* (Radnai havasok: Korongyos) és *Julus (Femoriferus* nov. subg.) *fimbriatus* (Dalmácia: Ragusa). Néhány bolgár és ausztriai faj leírásán kívül a *Julus (Leptoinlus) oribates* Latz. leírását is adja a szerző; ez a faj Latzel szerint a Magas Tátrában is előfordul. Csiki Ernő.

„ROVARTANI LAPOK“

XI. Band 7. Heft. September 1904.

S. 133. Dr. G. Horváth: Das Auslegen der Insektenkästen.

Das wichtigste bei Aufstellung einer Insektensammlung sind die Kästchen oder Schachteln, bei welchen, ausser dass sie luftdicht schliessen, in ersten Linie das Auslegen in Betracht kommt. Früher wurde der Boden aus weichem Holz hergestellt, bald wurde er mit verschiedenen Substanzen (Wachs, Korkstückchen) ausgelegt, bis endlich Korkplatten verwendet wurden. Die Korkplatten haben nur einen Fehler, dass sie theuer sind, darum wurde immer nach anderen, die Korkplatten zu ersetzenden Materialien gesucht. Von diesen Surrogaten wären folgende zu erwähnen: 1. *Insektenpappe*. Diese ist gut, ist aber selten entsprechend weich, meistens hart, so dass selbst dicke Insektennadeln nur mittelst Steckzange eingesteckt werden können. 2. *Torfplatten*, diese sind genug weich und billig, ihr Fehler ist, dass sie nicht genug elastisch sind, dass sie stauben und dass sie die Nadeln angreifen, deren Spitze abrostet. 3. *Kork-Linoleum*, welches aus Korkspänen und Kautschuk hergestellt wird, wird neuerdings sehr gelobt, ist aber etwas zu fest und hart, und die Nadeln werden mit der Zeit durch den Kautschuk ebenfalls angegriffen. 4. *Agave-mark* wird besonders von französischen Entomologen angewendet, vereinigt die guten Eigenschaften der Korkplatten, ist aber zu hygroskopisch, und so rosten die Nadeln in nur etwas feuchten Räumen baldigst. — Aus diesem ist zu ersehen, dass die feinen Korkplatten noch immer die besten sind und sollen trotz ihres höheren Preises nur diese angewendet werden. Schliesslich wird die Methode *Morse's* angeführt, die darin besteht, dass zwei Blatt Papierbogen auf einen Rahmen befestigt in den Kasten eingelegt werden (siehe Abbildung im ungarischen Text.)

S. 135. E. Csiki: Die *Cerambyciden* Ungarns. XIII. Fortsetzung der Bestimmungstabelle der ungarischen *Cerambyciden*, bei welcher Gelegenheit die Gattungen *Purpuricen* und *Clytus* behandelt werden.

S. 144. **Uhryk: Meine Excursion nach Herkulesbad.** Verfasser machte im verflossenen Sommer eine zweiwöchentliche Excursion nach Herkulesbad, wo er Lepidopteren sammelte. Obwohl Herkulesbad schon seit fast einem Jahrhundert jedes Jahr von einheimischen und ausländischen Sammlern besucht wird, ist noch immer Neues zu finden. Unter anderen fand er mehrere für die ungarische Fauna neue Thiere und auch gelang es ihm die seit 1823 in Ungarn nicht mehr gesammelte *Amphipyra micans* Ld. in einem Exemplare bei Orsova zu sammeln. Das Thier flog Abends an die Lampe. Das Exemplar befindet sich nun in der Sammlung des Ungarischen National Museums.

S. 147. **E. Csiki: Beiträge zur Käferfauna Serbiens. I.** Dr. G. Horváth, Direktor der zoolog. Abtheilung des Ung. National Museums, besuchte im September 1902 Süd-Serbien, wo er in Gesellschaft des Hilfspräparatoren J. Ujhelyi Hemipteren sammelte. Es wurde hauptsächlich in der Umgebung von Nis, Pirot und Vranja gesammelt. Käfer wurden nur nebenbei gesammelt und so war die Ausbeute nicht gross, zu dem auch die eingetretene Herbstzeit beitrug. Nachdem aus der Fauna Serbiens bisher noch sehr wenig publizirt wurde, so hat Verfasser die Liste der gesammelten Arten nebst Aufzählung ihrer Fundorte zusammengestellt. Die Aufzählung und lateinischen Diagnosen der Neuheiten siehe im ungarischen Text.

Kleinere Mittheilungen.

S. 149. G. Uhryk berichtet über ein am 14. August bei Maglód (Com. Pest) erbeutetes ♂ von *Boarmia umbraria* Hb.

S. 149. Es wird der Tod der hervorragenden Coleopterologen T. S. Tschitscherin und E. Brenske angezeigt.

S. 150. Es wird über das neue „Deutsches Entomologisches National Museum“ in Berlin berichtet.

Literatur.

S. 151. E. Csiki bespricht die Werke von Ganglbauer (Die Käfer von Mitteleuropa. Bd. IV. 1.) und Apfelbeck (Die Käfer der Balkanhalbinsel. Bd. 1.) und eine Arbeit von Attems (Neue palaearkt. Myriopoden etc.)

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungarici) III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulat. Ára 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmúzeum, utasítás állatok kitmesére s eltartására, és csontvázak készítése. ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötve 1 kor. — *Kriesch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulókönyv* zsebkönyve. 70 rajzzal, kötve 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természetrajzi gyűjtemények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Duda J.* Rovartani műszóár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Ein Führer in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna témdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnejű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fűrkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk témdarazsainak magánrajza 240 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pável-Uhrvk,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Bein K.,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor. 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékéről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Culwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai félrópűek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungos Gy.* A magyarországi tücsöklékék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R* Magyarország szitakötő-felűi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Duda J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K.* és *Kulczyński L.* Araneae Hungaria 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekháló-pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország arakfaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Duda J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor

Catalogus Endomychidarum.

Conscriptit

Ernestus Csiki.

A Museo Nationali Hungarico editus. Budapestini 1901.

Ára 3 korona.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Sclnidl Sándor könyvnyomdája Budapest. VI., Szerecsen-u 6.

Kot. 11 füzet 7
1904: szept.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0540